

БИНАРНИЯТ УРОК РАЗКРИВА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИСТОРИЯ И ПРАВО

Евдокия Любомирова, Николина Димитрова

Професионална гимназия по икономика – Перник

Резюме. Целта на тази статия е да разкрие ролята на бинарните уроци за задълбочаване на знанията и повишаване на уменията и компетентностите на учениците по различни учебни предмети. Реализирането на междупредметни връзки в процеса на обучение повишава възможността за усвояване на ключови компетентности от учениците, така необходими за постигане на високи образователни резултати и в бъдеще, използването им при определена професионална роля. Бинарните уроци се прилагат по-рядко в педагогическата практика, тъй като са по-трудни за реализиране както по отношение на планирането, така и от организационна гледна точка. В статията е представена добра педагогическа практика, при която в бинарен урок е демонстрирана пряката връзка между историята и правото, която учениците трудно биха разбрали по друг начин. Акцентът е върху дейността на учениците и работата им с исторически и със съвременен юридически документ. Представени са основните стъпки при планиране и провеждане на урока, така че практиката лесно да бъде възпроизведена.

Ключови думи: бинарен урок; знания; умения; компетентности; учебни предмети

При провеждане на традиционните уроци е трудно да се изгради интегрирана система от знания. Учениците възприемат и прилагат новата информация по всяка учебна дисциплина, но се затрудняват да пренасят знанията, получени по един предмет, при изучаването на друг, както и да решават проблеми с комплексен характер. При провеждането на бинарния урок едновременно се разглежда учебно съдържание от два предмета и получената информация придобива практическо значение, а усвояваните знания и умения надграждат базовите. Този вид уроци позволява да се прояви връзката между различните предмети, да се приложи компетентностният подход, и прави обучението цялостно.

Бинарният урок, като форма на организиране на обучението, е съставна част на съвременните педагогически технологии. Той е нетрадиционна форма на обучение, при която се съчетават два учебни предмета или теория и практика по един учебен предмет. Целите на бинарния урок са да се създадат условия за

мотивирано практическо прилагане на знанията, възможност учениците да видят резултата от своя труд и да получат от него удовлетворение. Този тип учебно занятие е в състояние да повиши качеството на знанията, интереса към предметите, наблюдателността, емоционалната и логическата памет, въображението, да формира знания, умения и отношения на по-високо познавателно ниво. Бинарният урок развива уменията на учениците да използват теоретичните знания при нестандартни ситуации и разрешаване на различни проблеми. Бинарните уроци служат като средство за повишаване мотивацията за изучаване на предметите, тъй като създават възможност за практическо използване на знанията, развиват аналитичните способности и изобретателността на учениците. Такива уроци позволяват интегрирането на знания от различни области и дават възможност получените знания да се прилагат на практика.

Методиката на бинарният урок се отличава от традиционната по това, че двама учители едновременно ръководят урок по избрана обобщаваща тема. Важна роля в подготовката и провеждането на тези уроци играе психологическата и методическата съвместимост на учителите, както и тяхната дидактическа и методическа подготовка, като цяло. Формата на провеждане на бинарните уроци може да бъде най-различна: урок-театър, урок-концерт, урок-пътешествие, урок-изследване и т.н. Но бинарният урок може да се проведе и в по-традиционна форма, като при изучаването на учебния материал се поставят проблемни въпроси, провеждат се дискусии, правят се мултимедийни презентации и др.

Последователността при подготовката на бинарният урок е следната:

- да се анализира фактическото учебно съдържание, което може да послужи за тема на бинарният урок;
- да се определи в каква степен това съдържание може да послужи за развиване и повишаване на знанията, уменията, компетенциите и мотивацията за работа на учениците;
- да се намери най-рационалната форма на провеждане на урока;
- съвместно да се планира бинарният урок, като се раздели на взаимно допълващи се части без дублиране.

Възможностите за комбиниране на предмети за провеждане на бинарни уроци са големи. Най-често се комбинират предмети от общообразователната подготовка или теория и практика от професионалната подготовка. По-рядко се провеждат бинарни уроци, които обединяват учебно съдържание от общообразователната и професионалната подготовка.

В Професионалната гимназия по икономика – Перник, е реализирана добра практика под формата на бинарен урок, който обединява учебно съдържание от общообразователната и професионалната подготовка. Урокът съчетава учебните предмети история и цивилизация от задължителната общообразователна подготовка и право от професионалната подготовка.

Темата на урока е: „Правни основи на гражданското образование. Сравнителен анализ на Търновската конституция – исторически предпоставки и правни характеристики“ и включва въпросите за политическа зрялост на българското възрожденско общество, формирани политически партии (либерална и консервативна) от учебното съдържание по история и цивилизация и конституционализъм, Конституция на Република България (държавно управление, основни права и задължения на гражданите, органи на държавната власт) от учебното съдържание по право.

Образователни цели, реализирани в рамките на урока, са учениците да познават факти и обстоятелства, свързани с приемането на Търновската конституция; да сравняват и откриват връзки и зависимости между текстове от Търновската конституция от 16.04.1879 г. и от Конституцията на Република България от 13.07.2003 г.; да направят изводи и заключения по отношение на Търновската конституция. Освен тях са планирани и развиващи цели, които са свързани с развиване на уменията за самостоятелна работа с текст и търсене по ключови думи; за анализ и синтез; за представяне на информация; за работа в група.

За реализиране на тези цели е необходимо първоначално актуализиране на вече изучено учебно съдържание. Припомнят се основните исторически предпоставки за приемане на Търновската конституция и какво е конституционализъм, след което може да се премине към основния проблем на темата, който е представяне на Търновската конституция като една от най-демократичните за времето си и предпоставка за икономически и социален възход на българското общество.

Междупредметните връзки, които се реализират в урока, са свързани с предметите история и цивилизация (исторически предпоставки за приемане на първата българска конституция), право (конституционно право), етика и право (държавни органи), информационни технологии (изработване на компютърни презентации).

В урока се реализират връзки с гражданското образование и се развиват ключови компетентности, заложи в съответните държавни образователни стандарти. Според Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, гражданското образование е насочено към формиране на гражданско съзнание и граждански добродетели и е свързано със знания за устройството на демократичното общество, за правата и задълженията на гражданина и с умения и готовност за отговорно гражданско поведение. В урока се развиват ключови компетентности съгласно Приложение 11 към чл. 6, ал.1, т.11 от Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка.

При реализирането на урока се използва комбинация от няколко метода на обучение.

- Проектно обучение – за предварителна подготовка за часа. В час по история и цивилизация на учениците е възложен проект за проучване, резултатите от който да представят чрез компютърна презентация. Темите за проектите са: „Видни учредители, създатели на Търновската конституция“ и „Английска и Белгийска конституция от XIX век“. Готовите проекти се представят в рамките на бинарния урок.
- Проучване на документи и работа с текст – за проучване на текст на исторически документ и работа с текст на съвременен юридически документ. В рамките на бинарния урок учениците работят с откъси от оригиналния текст на Търновската конституция и с откъси от текста на настоящата Конституция на Република България.
- Проблемно обучение – за задаване на проблемни въпроси. Използва се при сравнението на текстовете на двете конституции, при което учениците следва да открият прилики и разлики, да направят изводи и заключения.
- Метод Елиът Арънсън – за сравнение между двете конституции. Класът се разделя на групи. Учебният материал се разделя на отделни единици. Всяка група изучава своя блок-модул от информация. Говорител на групата (експерт) представя пред всички наученото.
- Емпатия – за съпреживяване с времето на събитието. По време на урока като фон звучи българска класическа музика от времето на Третото българско царство.

При провеждането на урока се използват две форми на организация на дейностите в часа – фронтална работа и работа по групи. Фронталната работа позволява фокусиране на вниманието към представяната информация. В урока тя се прилага за актуализиране на знанията, представяне на проекти, отчет на работата по групи и приключване на урока. Работата в групи позволява диференциране на обучението при развиване на конкретни умения и в урока се използва при сравнението между двете конституции, което учениците трябва да направят, за да намерят отговори на поставените им въпроси. Дидактическите материали включват компютърна презентация с нагледни средства (държавни символи и др.) и вариативна – упражнение за работа по групи в три варианта, текстове от Търновската конституция и Конституцията на Република България.

Планът на урока има четири основни части. Първата част включва припомнянето на основни понятия, факти и обстоятелства по двата предмета, които са свързани с темата на урока. Урокът започва с обявяване на темата и плана за часа: какво ни предстои – да си припомним, да представим, да сравним, да направим извод. Следва актуализиране на вече изучено учебно съдържание – какво е конституционализъм, какво е историческото време и кои са предпоставките за приемане на Търновската конституция.

Във втората част се представят проекти на учениците – проект на тема „Видни учредители, създатели на Търновската конституция“ и проект на тема „Английска и Белгийска конституция от XIX век“.

В третата част се прави сравнение на Търновската конституция и Конституцията на Република България. Преминава се от фронтална към групова работа, като класът се разделя на три групи и на всяка група се поставят различни задачи за сравнение на текстове от Търновската и настоящата конституция. Задачите на всяка група са да прочетат предоставените им текстове от двете конституции и да отговорят на поставените въпроси.

- За първа група: Какъв е характерът на Търновската конституция според формата на държавно управление и начина на осъществяване на властта? Какъв е характерът на настоящата конституция? Каква е приликата и разликата между двете конституции по отношение на държавния глава? Какъв извод може да направите по отношение на задълженията на гражданите, които са определени в двете конституции?
- За втора група: Кой от текстовете на двете конституции се отнасят до принципите на равенство, свобода, хуманизъм, социална ангажираност и демократизъм? Какъв извод можете да направите за Търновската конституция от гледна точка на гражданските права и свободи?
- За трета група: Кой са основните различия между двете конституции при регламентирането на законодателната, изпълнителната и съдебната власт? Спазен ли е принципът за разделение на властите в Търновската конституция и защо мислите така?

Всяка група трябва да избере говорител, който да представи работата на групата. Отново се преминава към фронтална работа. Говорителят на всяка група представя отговорите на поставените въпроси. Прави се обобщение на изводите и заключенията.

В четвъртата, заключителна част на урока се разглежда сайтът на Народното събрание на Република България – <http://www.parliament.bg/>, с което се онагледява живата връзка между история и право. По-специално внимание се обръща на следните секции.

- Секцията „Конституция“ от главното меню, където може да се прочете пълният текст на настоящата конституция на РБ.
- Секцията „История и факти“ от главното меню, където се намира текстът на конституцията на Българското княжество и където се намират текстовете на другите две конституции, които България е имала между първата и настоящата. В тази секция интерес представлява и хронологията на Народното събрание, където са посочени данни за всички народни събрания с период на заседаване, брой депутати и председатели.

- Секцията „Законодателство“ от главното меню, където може да се намерят текстовете на законопроектите и приетите закони, решенията и декларациите на НС.

Чрез сравнението с английската и белгийската конституция от XIX век и с действащата Конституция на Република България учениците сами достигат до извода, че Търновската конституция е една от най-демократичните за времето си. Освен това учениците откриват връзката между историята и съвременния живот, необходимостта от приемственост, но и от това да познаваш грешките на миналото, за да не ги повтаряш в бъдеще.

Представената добра практика на бинарен урок по история и цивилизация и право е приложима в професионалните гимназии за всички специалности, за които по учебен план предметите история и цивилизация и право се изучават в един клас.

THE BINARY LESSON REVEALS THE CONNECTION BETWEEN HISTORY AND LAW

Abstract. The purpose of this article is to reveal the role of binary lessons to deepen the knowledge and increase the skills and competencies of students in different subjects. The realization of interdisciplinary connections in the learning process increases the ability for acquiring key competences that are necessary in achieving high educational results in future as well as using this competencies in a certain professional role. Binary lessons are applied less in the pedagogical practice, as their implementation is more difficult both in terms of planning and in organizational point of view. The article presents a good pedagogical practice, in which a binary lesson demonstrates the direct connection between history and law, which students would find difficult to understand in different way. The emphasis is on the activities of students and their work with historical and contemporary legal documents. The main steps in planning and conducting the lesson are presented so that the practice can be easily reproduced.

Keywords: binary lesson; knowledge; skills; competencies; subjects

✉ **Evdokia Lyubomirova**

Deputy Principal for Academic Affairs
Vocational School of Economics – Pernik
Pernik, Bulgaria
E-mail: pgi_pernik@abv.bg

✉ **Nikolina Dimitrova**

Head Teacher in Economics
Vocational School of Economics – Pernik
Pernik, Bulgaria
E-mail: pgi_pernik@abv.bg